TIJD Schrift

nummer 69, september 1998

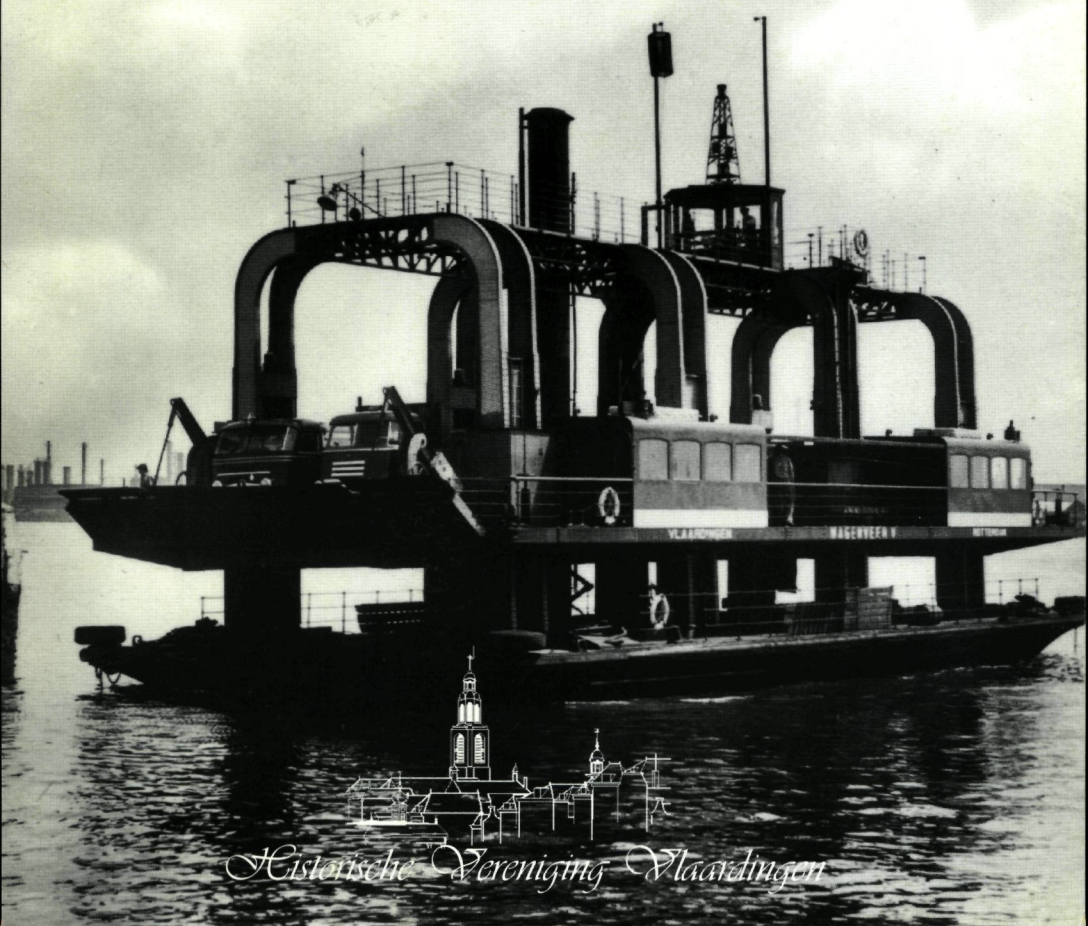

Historische Vereniging Vlaardingen

Colofon

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:
- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedebouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt *f* 35,00 per jaar, voor jongeren t/m 25 jaar *f* 25, te voldoen per acceptgirokaart. Het postgironummer van de vereniging is 750978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4 x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

W.C. den Breems, voorzitter
C.J. Hart, secretaris
A.W.J. Andriessen, penningmeester
J. van Elk
A. Ouwendijk
E. van Rongen
mevr. H.C. Verloop

Adres secretariaat/ledenadministratie:
Prins Bernhardlaan 12
3135 JB Vlaardingen
Telefoon (010) 434 7063

Adres ledenactiviteiten:
Kortedijk 16a/b
3134 HB Vlaardingen
Telefoon (010) 435 3322 (overdag)

Adres losse verkoop publicaties:
Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CD Vlaardingen
Telefoon (010) 434 6864

Redactie Tijd-Schrift:

E. van Rongen, eindredacteur
K. Bloem
C.M. van den Boogert
A. Maarleveld
B. Ruigrok

Redactie-adres:
Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag op 3,5" diskette, bij voorkeur in WordPerfect voor Apple Macintosh of WP in MS-DOS formaat.

ISSN 1380-2992 © Historische Vereniging Vlaardingen
Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Redactioneel	3
Fragmenten uit de geschiedenis van het christelijk onderwijs in Vlaardingen - *W. van der Vlis*	5
't Ooft - *P. Borsboom*	18
De Graaf van Vlaardingen - *C.M. van den Boogert, L.M. Pietersen*	28
Weilandkunst - *M. Bot*	32
Boekbespreking	34
Ledenactiviteiten	35

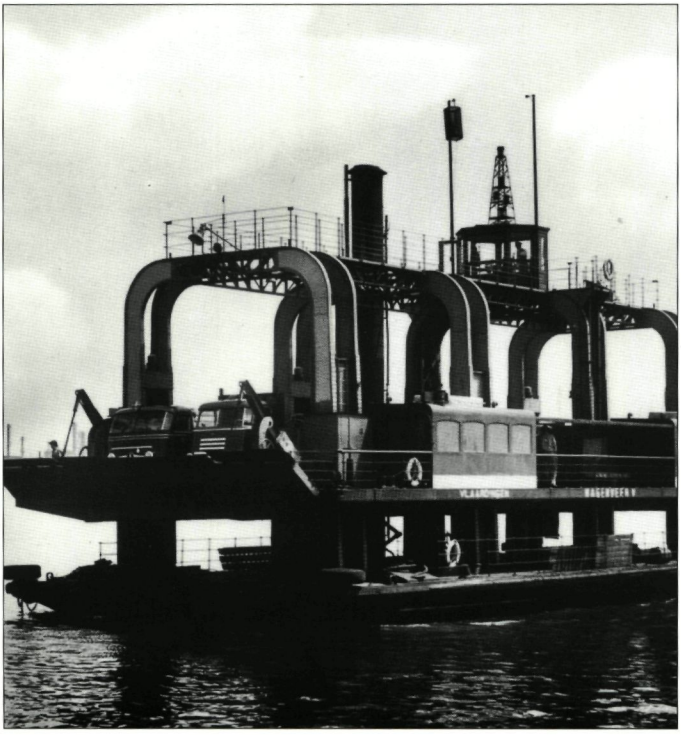

De Wagenveer V. Eén van de ponten die tussen 1949 en 1967 de belangrijkste verbinding tussen Vlaardingen en 'de overkant' vormden. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

makelaardij
De Witte

Bemiddeling bij:
Koop en verkoop
Huur en verhuur
Hypotheken
Taxaties
Beheer

NVM MAKELAAR

Alle verzekeringen

De Witte assurantie verzekerings

Schiedamseweg 26 Vlaardingen
Telefoon (010) 434 38 44
Telefax (010) 435 93 34

1e VLAARDINGSE HYPOTHEEKCENTRUM BV

SCHIEDAMSEWEG 26
POSTBUS 188
3130 AD VLAARDINGEN
TEL. 010 - 4358662

heto
schoonmaakbedrijf b.v.

J.H. van 't Wout

Kon. Wilhelminahaven Nz. 1
3134 KE Vlaardingen

Tel.: (010) 435 51 66
Fax: (010) 435 04 76

- **NIEUWBOUW**
- **RENOVATIE**
- **ONDERHOUD**
- **GROND- EN KABELWERK**
- **RIOLERING- EN STRAATWERK**

WERNER
AANNEMINGSBEDRIJF BV

James Wattweg 26
Postbus 136
3130 AC Vlaardingen
Telefoon: 010 - 4358844
Fax 010 - 4602603

Redactioneel

Tsja, moeten we er nu blij mee zijn, met het feit dat de Hoogwitte op de lijst van hoogste gebouwen van Nederland staat? Persoonlijk vind ik dat er wel leukere aanleidingen te bedenken zijn om Vlaardingen in het nieuws te brengen (en dan bedoel ik niet via de door de Wereldomroep doorgegeven verkeersinformatie, waardoor ik in de Franse Alpen hoorde dat er 's ochtends een file voor de Beneluxtunnel stond). Nee, was het maar zo dat Vlaardingen vanwege het opknappen van historisch waardevolle panden, de restauratie van de dijkwoningen en Nunquam Perfectum en het in oude luister herstellen van de Hoogstraat de media haalde. Was het maar zo dat Vlaardingen een voorbeeld was voor andere plaatsen wat betreft haar historisch besef. Maar dat is helaas nooit zo geweest en het ziet er niet echt naar uit dat dat binnen afzienbare tijd nog eens zal gebeuren. Onlangs ging het Kolpabad tegen de vlakte, binnenkort de Pniëlkerk, wat zal er volgen? De Historische Vereniging blijft in ieder geval strijden voor het behoud van historisch waardevolle panden en stadsgezichten. Op zaterdag 12 september heeft de jaarlijkse Open Monumentendag als thema 'restaureren'. In het bijgevoegde boekje leest u van alles over dit onderwerp, speciaal met betrekking tot Vlaardingse panden en objecten. Hopelijk nemen ook de verantwoordelijke bestuurders van deze stad het daarin geschreven te harte!

Maar uiteraard valt er ook in dit Tijd-Schrift weer het nodige te lezen en te bekijken. Wim van der Vlis beschrijft in een aantal fragmenten de geschiedenis van het Christelijk onderwijs in Vlaardingen, Piet Borsboom neemt ons mee naar 't Ooft, redactielid Kees van den Boogert vertelt aan de hand van een verhaal van Louis Pietersen over een zoon van Ambachtsheer Van Ruytenburgh die het nogal hoog in de bol had en zich 'Graaf van Vlaardingen' noemde en tenslotte onthult Maarten Bot (onlangs 50 jaar getrouwd: proficiat!) een merkwaardige praktijk van Teun de Bruijn om materiaal op te slaan. Als uitsmijters een boekbespreking en de Vlaardings-historische uitgaansagenda. Genoeg om even bezig te zijn, dus. Maar niet op Open Monumentendag, want dan wordt u in de stad verwacht! Tot ziens.

Eric van Rongen, eindredacteur

Boekhuis den Draak

Veerplein 33-35
Vlaardingen
(010) 4358822
Voor **studieboeken**:
(010) 4600066

Op 10 september verschijnt:

De Historische Atlas van Vlaardingen
60 unieke stadsplattegronden tot 1832.

Intekenprijs: ƒ 29,95

Fragmenten uit de geschiedenis van het christelijk onderwijs in Vlaardingen

Willem J. van der Vlis

Meester Cornelis Adriaenszoon

De eerste schoolmeester na de Reformatie in 1572 is Cornelis Adriaenszoon. Het is niet bekend wanneer precies hij hier met zijn onderwijs is begonnen. In elk geval was hij al voor 1578 werkzaam in een gebouwtje aan de Schoolstraat. Later is hij predikant geworden in Maassluis, zodat we mogen aannemen dat hij op zijn particuliere school in Vlaardingen christelijk onderwijs heeft gegeven.

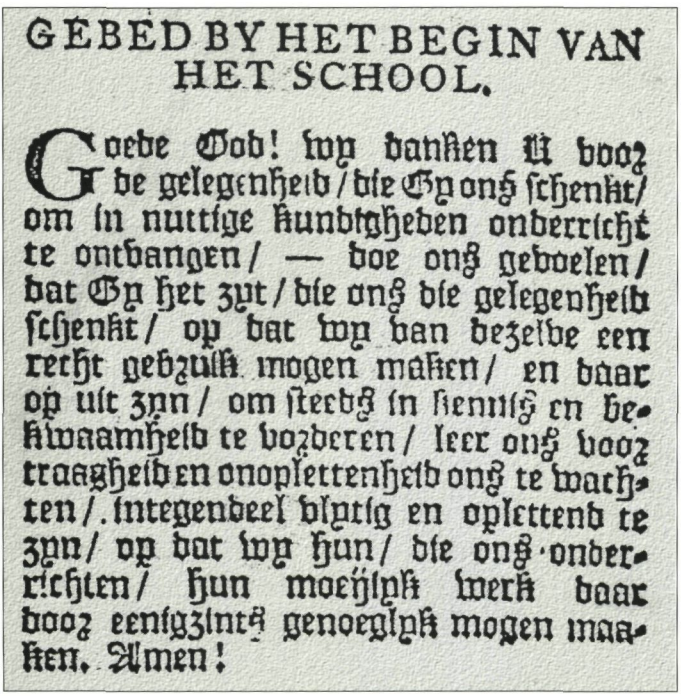

GEBED BY HET BEGIN VAN HET SCHOOL.

Goede God! wy danken U voor de gelegenheid / die Gy ons schenkt / om in nuttige kundigheden onderricht te ontvangen / — doe ons gevoelen / dat Gy het zyt / die ons die gelegenheid schenkt / op dat wy van dezelve een recht gebruik mogen maken / en daar op uit zyn / om steeds in kennis en bekwaamheid te vorderen / leer ons voor traagheid en onoplettenheid ons te wachten / . integendeel vlytig en oplettend te zyn / op dat wy hun / die ons onderrichten / hun moeylyk werk daar door eenigzints genoeglyk mogen maken. Amen!

Na de opheffing van deze particuliere school, kwam er een school van het stadsbestuur. Deze school was er al voordat de Generale Synode van Dordrecht 1618/1619 er op wees, dat het aanstellen van een schoolmeester erg nodig was: "Opdat de Christelycke jeught van hare teedere jaren aan, neerstelycken in de fondamenten der Ware Religie onderwesen, ende met ware Godsalicheyt vervult moge worden".

Het stellen van drie kandidaat-schoolmeesters werd door het 'College van de drie Geregten', opgedragen aan een door hem benoemde commissie. De 'Drie Geregten' (overheden) zijn die van Vlaardingen, Vlaardinger Ambacht en Zouteveen. Bij de benoeming werd er op gelet of de meester een mooi handschrift had en bovendien telde mee: "desselfs gelegentheyt, bequaamheyt, maniere van leere, leeven en wandel".

De meester, een manusje van alles

Maar er kwam bij een benoeming nog meer aan de orde. Omdat hij van het salaris van meester niet kon rondkomen, werd het al gauw gebruikelijk dat hij ook in de kerk een functie kreeg. Behalve koster en klokkenluider moest hij ook het 'Ampt' vervullen van voor-

Zo'n honderd jaar geleden werd deze groep schoolkinderen met hun onderwijzeressen en de 'bovenmeester', Simon van Kampen, vereeuwigd. Zou er in de klas ook altijd zo serieus gekeken zijn? (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

zanger en voorlezer. Het was gewoonte dat hij vóór de aanvang van de dienst enige psalmen zong.

Toch was het gecombineerde inkomen dikwijls nog onvoldoende, zodat de meester er nog wat karweitjes bij moest doen, zoals kalligraferen of brieven schrijven voor mensen die dat zelf niet konden. De beoordeling van zijn prestaties als voorzanger had plaats na zijn aanstelling als schoolmeester en werd gedaan door de predikant.

De Schoolsteegh

De eerste school waarvan de Vlaardingse historie spreekt stond dus in de Schoolstraat, die al in de 16e eeuw Schoolsteegh heette. Het is daarom niet denkbeeldig dat het klooster dat aan de Waalstraat heeft gestaan, een school heeft gehad. Door de grote verwoestende brand van 1574 zijn alle gegevens daarover verloren gegaan.
In de Schoolstraat hebben achtereenvolgens meerdere "schoolhuysen" gestaan. Na de school van meester Cornelis Adriaenszoon omstreeks 1578, de school uitgaande van de kerk en de 'Drie Geregten'. Deze school werd in 1609 te klein "wegens de menigte der kinderen". Daarom werd tot 1665 school gehouden in een loods die tegen de noordzijde van de kerk was aangebouwd. In dat jaar moest de loods verdwijnen, omdat de kerk aan de noordzijde moest worden uitgebreid. Er werd een pand aangekocht op de hoek van de Markt en de Schoolstraat aan de noordzijde. ''t Ouwe Schoolhuys' dat aan de zuidzijde van de Schoolstraat stond werd verkocht aan Annetje Theunisdr. Ruygrock, weduwe van Theunis Jansz. Pot zaliger.

Veel makke(?) schapen in één hok

Over het interieur van het nieuwe schoolhuis is niets bekend dan dat er tafels en banken in stonden. Het zal bestaan hebben uit één ruimte, waarin alle leerlingen van de diverse klassen tegelijk werden onderwezen door één meester. Soms was er een ondermeester om het werk van de meester wat te verlichten. Want het zal toch niet zo gemakkelijk zijn geweest om al die kinderen rustig te houden. De een zat halfluid te spellen, de ander zat gebogen over zijn sommen om de 'cijfferkonst' onder de knie te krijgen. Intussen

moesten de pennen (ganzeveren) worden versneden, lessen overhoord, 'dommen' voortgeholpen en belhamels bestraft worden. Dat alles gebeurde in één ruimte en vanzelfsprekend niet geruisloos.

Sollicitanten gevraagd

In 1730 werden in Vlaardingen voor het eerst kandidaten voor het 'ampt' van schoolmeester per advertentie opgeroepen: "Teneynde diegene die de vereyste bekwaamheden hebben om de jeugd int leesen, schreyven en cyffering te instrueren, haar op den 13e april a.s. sullen moeten adresseren en aangeven ter secretarye van Vlaerdinge, om den volgenden dag bleyken van haare gaven te toonen".

Hierop kwamen veel gegadigden zich melden. Op 2 mei 1730 werd een reglement opgesteld en aangenomen dat bestond uit negen artikelen. Het eerste luidde: "Dat de schoolmeester zal verpligt sijn school te houden in het kerkeoff parochiale schoolhuys binnen de steede Vlaerdinge, alle werkdagen te beginnen 's morgens ten negen uure tot half twaalf uuren, en van één uur tot vier uuren. Uytbesondert des donderdags namiddags, alsmeede de halve weeken van Paassche, Pinksteren en Kersemis en Vlaerdingse mark, alsmeede bededagen en Hemelvaardag".

Artikel 8 van het schoolreglement regelt de vrijstelling van accijns. Vroeger gold dit privelege de dienstdoende pastoor, maar na de Reformatie ging dit voorrecht over op de predikant en de onderwijzer. Het gold echter niet voor alle meesters, maar diende soms als lokmiddel, volgens een uitspraak van de schout: "om also de vacante schoolmeestersplaats voor brave meesters des te smakelijker te maken".

In 1742 zijn er plannen voor een ander schoolhuis. Maar daar kan voorlopig geen uitvoering aan gegeven worden omdat de kerk moet worden uitgebreid. Men wil volstaan met de noodzakelijke reparaties uit te voeren. Maar als we dan lezen dat in 1751 het dak van de school gedeeltelijk is ingestort, dan moeten we ons afvragen of deze werkzaamheden helemaal niet of onvoldoende zijn uitgevoerd.

Meester, gedraag je!

Artikel 9 van het reglement van 1777 schrijft de meester voor hoe hij zich in zijn ambt als voorzanger heeft te gedragen. Dit artikel is opgesteld nà de tijd van het 'Vlaardingse zanggeschil'. Het zal zo zijn verwoord om onverkwikkelijke tonelen zoals die zich hebben afgespeeld tijdens de ambtsperiode als voorzanger van meester Buytenweg te voorkomen. Het luidde als volgt: "Den schoolmeester zal op zondagen en andere heylige feestdagen behoorlijk in 't zwart gekleed, met mantel en bef, voor het pultrum in de kerk moeten compareren en in de publique cathecisatiën als voorzanger moeten ageeren, alsmede de ley als anders, tot verzoek der voorbiddingen voor zieken en andere persoonen, op den predikstoel na behooren in handen der predicanten moeten overgeven, sonder hetselve, soo als wel voorheen geschied is, van beneden te mogen opsteeken en voorts alle behoorlijk respect en gehoorzaamheyd bewijzen aan de regenten deezer steede en ambagte, zoo in policie als kercke. Alsmeede zig met respect gedragen jegens de burgerij deezer steede en ambagte. En in cas dat eenige duysterheyd in deeze off eenige mogten zijn off ergens over met ymand dispuyt rees, zoo zal zulks bij de heeren van de Twee Geregten, in der tijd worden geamplieert, gealtereert of gedeclareert en beslist, zoo als dat het bij hun edelagtbaare wordt goedgevonden off verstaan en zal hij zig daar na moete gedrage. En in cas bij schoolmeester in zijn gedrag off bedieninge sig niet wel mogt komen te comporteeren zullen de heeren van de Twee Geregten voornoemd tot allen tijden na voorgaande geciteert waarschouwinge hem moogen corrigeeren en censureerem, off na eysch van zaaken deporteeren, zoo als het hun edelagtbaare gelieven zullen, zonder aan hem off eymand ter wereld daar van eenige reeden te geeven."

Yder in 't sijne

In 1792, zo wordt vermeld, wordt het schoolhuis, ten behoeve van de leerlingen voorzien van een 'sekreet'. Je vraagt je wel af waar de kinderen voordien heenliepen als de nood hoog was. Maar zoals zo veel dingen vermeldt de historie ook dit niet.

Artikel 2 van het schoolreglement laat zien hoe er in die tijd moest worden gewerkt: "Dat hij alle scholieren behoorlijk yder in 't sijne zal instrueren, twee a driemaal daags opseggen na propor-

Personeel van de school aan de Hofjesstraat. V.l.n.r. staand: M. Zwikker, M. Bijl, Mej. Anke van der Vlies, Abr. van der Kooy, Albertus Niemantsverdriet, Mej. H. van Kampen, J. Brinkman. Zittend: J. Baldee, Mej. J. Capon, Simon van Kampen, H. van der Linden, C. Kijne. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

tie van 't getal van de scholieren. En daarvooren sal vorderen en ontfangen van yder die leerd spellen of leesen, twee stuyvers per week." Dat "yder in 't sijne" wijst er op, dat de leerlingen, voor zo ver dat mogelijk was, een min of meer persoonlijke opleiding kregen. Want wilde men zich verder bekwamen: "in 't schreyven en cijfferen, namentlijk tot de regel van drieën toe, 3 stuyver en die lust hebben om verder in de cijfferkonst geoefent te werden 't sij dezelve alleen leeren cijfferen, of cijfferen en schreyven tegelijk, 4 stuyvers per week."

Natuurlijk is die opleiding niet te vergelijken met het individueel onderwijs van tegenwoordig. Toch vertoont het huidige onderwijs meer overeenkomst met dat van 200 jaar geleden, dan met dat van 50 jaar terug, toen er niet individueel maar klassikaal werd gewerkt. Wie niet meekon moest maar achterblijven.

Een kerkelijke aangelegenheid

Het onderwijs is tot het eind van de 18e eeuw een kerkelijke aangelegenheid geweest. In samenwerking met de stedelijke overheid werd het onderwijs gegeven door de kerk. De kinderen leerden lezen in de Bijbel en de Heidelberger Catechismus. Volgens art. 6 was de meester verplicht om de kinderen elke woensdag- en zaterdagmorgen te onderwijzen in de zondag van de Heidelberger Cate-

chismus die de predikant op de eerstvolgende catechisatie zou behandelen. Ook moest de meester zijn leerlingen persoonlijk op de catechisatie bij de dominee afleveren.
Dit klinkt ons misschien wat vreemd in de oren, maar omdat de school uitging van de kerk, moest de onderwijzer er op toezien, dat alle kinderen, zelfs die van andere godsdiensten (die ook de school mochten bezoeken) werden onderwezen in de gereformeerde leer.

Art. 5 van het schoolreglement zag er op toe dat de lessen op christelijke wijze met gebed en psalmgezang werden begonnen en geëindigd: "Bij of omtrent het aan- en uytgaan van yder school vóór of namiddag sal door de meester of door één van de oudste of bekwaamste scholieren die de schoolmeester daartoe verkiesen sal, werden gedaan een gebet toepasselijk op den tijd van morgen of avond, alsmeede vóór en na de middag op het uytgaan na het nagebet singen tenminste twee versjes van een psalm."

Schoolwet van 1801

Het instituut van de parochiale schoolmeester eindigt in feite bij het in werking treden van de Schoolwet van 1801. De Vlaardingse school was weliswaar nog een school van de kerk, maar stond nu onder beheer van de burgerlijke gemeente. De kerkvoogden trokken hun conclusies en gingen huur vragen voor het gebruik van het schoolgebouw op de hoek van de Markt en de Schoolstraat. Er werd een bedrag overeengekomen van *f* 60,- per jaar.

De laatste parochiale schoolmeester was Johan Willem Pelletier, die echter niet zo goed voldeed als voorlezer. Hij las gebrekkig en onverstaanbaar en werd daarom op 1 januari 1828 uit zijn functie ontheven.

De invloed van de kerk op het onderwijs is steeds kleiner geworden. De 'Algemene Schoolorde', die in Vlaardingen in het begin van de 19e eeuw van kracht werd, schreef voor dat tenminste bij het begin en eind van elke schoolweek met een gepast christelijk gebed geopend en gesloten moest worden.

Groeiende onvrede

Tegen deze steeds minder merkbaar wordende invloed van de christelijke leer op het onderwijs kwam verzet. De schoolstrijd, die

ruim honderd jaar duurde, is ook aan Vlaardingen niet ongemerkt voorbij gegaan.

Omstreeks 1850 namen A. van Dijk, J. Kijne en F. Stam het initiatief tot het oprichten van een 'Kinderzendingsgenootschap', zoals dat toen ook in Rotterdam bestond. Vier maal per jaar had men met de kinderen een feestelijke bijeenkomst. Dan werd er gezongen en gebeden, uit de Bijbel verteld en tenslotte aan de kinderen een boekje uitgereikt.

Toen de leiding van het genootschap met een vierde man, W. Pleijsier, was uitgebreid begon men met de oprichting van een zondagsschool. Uit de volgende uitlating blijkt dat deze zondagsschool als een bijzondere zegen werd gezien, die voorzag in een grote behoefte: "Bij het genot van dien zegen bleven wij nog in

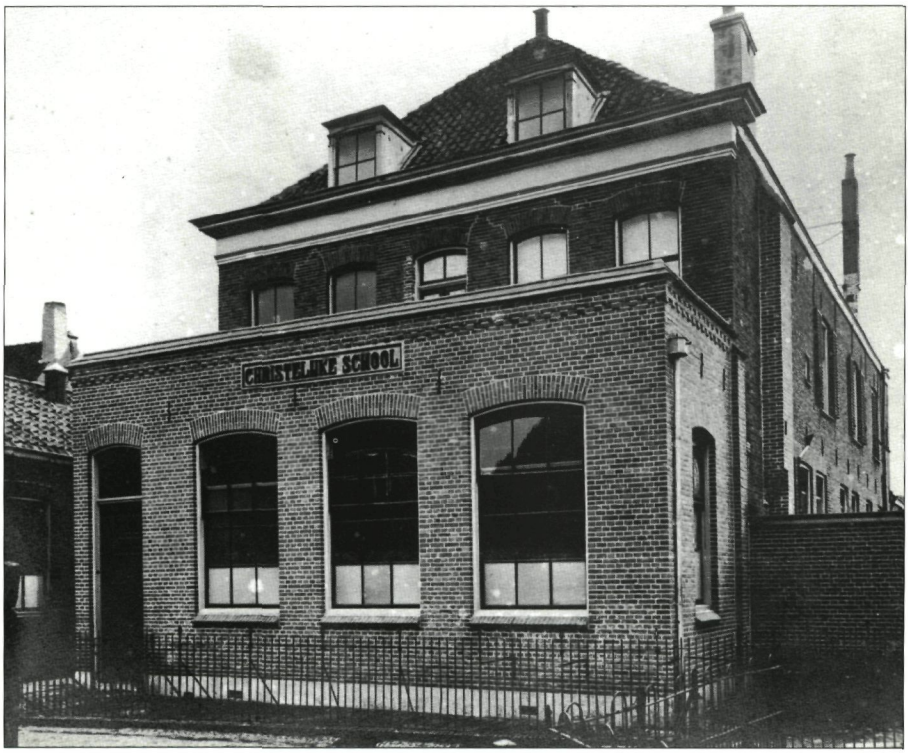

De Christelijke School aan de Hofjesstraat in 1904, later genoemd naar de eerste directeur, Simon van Kampen. Boven de school is de dubbele woning te zien. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

onze bijzondere samenkomsten als bestuurders, welke bijeenkomsten tevens bidstonden waren, den Heere smeeken om een school voor onze kinderen en de kinderen onzer Gemeente. Een school waar Gods Woord besproken mocht worden en ook de allerkleinsten op den Heere Jezus gewezen. Een school, waar niet minder dan op de bestaande, de jeugd de noodige kennis en vaardigheden werden eigen gemaakt, maar waar ook dit Maatschappelijk onderwijs, den Bijbel ten grondslag had."

Een christelijke school: niet zo eenvoudig

Maar het bleek niet zo eenvoudig om in Vlaardingen tot de oprichting van een christelijke school te komen. De Afgescheidenen, die zich hadden losgemaakt van de Hervormde Kerk en in 1848 de Afgescheiden Gemeente hadden geïnstitueerd, wilden wel graag een christelijke school, maar die moest dan uitgaan van de kerk. Want, zei men, kerk en school horen bijeen. Vele Hervormden hadden over het algemeen weinig begrip voor de noodzaak van een christelijke school, zoals blijkt uit de volgende verzuchting:
".... nog geen open oog voor het verderf dat in neutraal onderwijs schuilt; nog geen besef, dat de school meer nodig heeft dan het bijbellezen na schooltijd (zoals dat toen gewoonte was) men begreep niet dat de kinderen, zoowel in school als in huis, christelijk moeten worden opgevoed."

Oprichting christelijke schoolvereniging

Op 16 mei 1867 kwam men tot oprichting van de 'Vereeniging voor Bijzonder Christelijk Schoolonderwijs te Vlaardingen'. Het bestuur was als volgt samengesteld: E.H.van Leeuwen, Hervormd predikant te Vlaardingen; Wouter Pleijsier, winkelier; Frans Stam en Jan Kijne, timmerlieden; Johannes Droppert Corneliszn, winkelier; Pieter Droppert, kuiper.

De grondslag van de vereniging blijkt uit artikel 1 van de statuten: "De Vereeniging voor Bijzonder Christelijk Schoolonderwijs te Vlaardingen heeft ten doel: het bevorderen eener Christelijke opvoeding door schoolonderwijs en dien overeenkomstig de stichting en in standhouding van één of meer scholen met den Bijbel te Vlaardingen. Haar grondslag is het eeuwig, onveranderlijk Woord van God. Haar beginsel is, dat de volksopvoeding en

het volksonderwijs geheel in overeenstemming moeten zijn, met den in den Bijbel geopenbaarden wil van God."

De contributie voor de vereniging bedroeg *f* 5 per jaar en het stemrecht was alleen voor de mannelijke leden vanaf 20 jaar. Al spoedig werd een stuk grond gekocht aan de Hofjesstraat (ter plaatse van het huidige Liesveld) waar het eerste schoolgebouw werd neergezet. Het gebouw had drie lokalen, één voor de bewaarschool en twee voor de lagere school. Daarboven was een dubbele woning. Het bestuurslid J. Kijne heeft een werkzaam aandeel gehad in ontwerp en uitvoering van het schoolgebouw, dat *f* 9.999 kostte en op 10 februari 1872 in gebruik werd genomen.

De vereniging was interkerkelijk van opzet en de plaatselijke Hervormde predikanten hebben lange tijd de voorzittershamer gehanteerd. Het kindertal groeide en in 1886 moest er een tweede school komen. Die werd gebouwd aan de Koningstraat.

Hoe het schoolleven reilde en zeilde

In de Verordening voor de Scholen uit het eind van de 19e eeuw lezen we het een en ander hoe het schoolleven zich toen afspeelde. Er werd school gehouden van negen tot half twaalf en van twee tot vier uur. De MULO was een avondschool en werd gehouden van vijf tot zeven uur.

De Pinkstervakantie duurde een week, de zomervakantie in het begin van augustus een week en de Kerstvakantie een week. Goede Vrijdag en de zaterdag daarna waren ook vrije dagen.

Het schoolgeld was 27 cent per week, meer kinderen uit één gezin betaalden minder. Het MULO-onderwijs kostte *f* 7,50 per kwartaal. Hoewel deze bedragen voor die tijd vrij hoog zijn waren ze toch hard nodig omdat er nog geen overheidssubsidie werd gegeven. Het salaris van het hoofd van de school bedroeg *f* 1000. Had men veel akten en dienstjaren dan waren er toeslagen tot maximaal *f* 1375.

Om u een indruk te geven hoe de financiën van de schoolvereniging er zo'n honderd jaar geleden uitzagen, volgen hier enkele cijfers uit de jaarrekening van 1884. In ronde bedragen weergegeven werd aan schoolgelden ontvangen *f* 7500 aan contributies en giften *f* 600. Bij de uitgaven zien we de post salarissen *f* 6000; ren-

ten en aflossingen *f* 358; vuur en licht *f* 85; schoonhouden van de scholen *f* 170. Het jaar kon worden afgesloten met een voordelig saldo van *f* 1487.

Moeilijkheden

In 1896 waren er ernstige moeilijkheden binnen het bestuur van de vereniging. Bestuurslid J. Kijne had veel kritiek op het, zoals hij het noemde, eigengereide optreden van de voorzitter en op het hoofd van de bewaarschool juffrouw Bijleveld. Telkens kwam zij met andere eisen en de voorzitter willigde die steeds in, soms zelfs buiten het bestuur om. Daardoor ontstond een conflictsituatie die er toe leidde dat J. Kijne zijn bestuursfunctie neerlegde.

Hij verwachtte dat het bestuur op korte termijn een ledenvergadering zou uitschrijven, maar dat gebeurde pas op een avond dat men wist dat Kijne, en met hem 30 leden, wettig was verhinderd. "Omdat", zo zei hij, "een kerkdienst van meer gewicht is dan een vergadering van de schoolvereniging." Hieruit kunnen we opmaken dat Kijne en de 30 leden lid waren van de Nederduitsch Gereformeerde Kerk die in 1887 als dolerende kerk de Ned. Hervormde Gemeente verliet.

Deze kerkelijke gebeurtenissen zullen ook wel mede-oorzaak van de strubbelingen zijn geweest. Maar de werkelijke reden van de verwijdering zat dieper. Het gereformeerde karakter van het onderwijs stond op het spel. Kijne verantwoordt zijn heengaan in een geschriftje van 26 bladzijden. Hij vertelt daarin, dat op een vorige ledenvergadering het woord aan sommige leden was geweigerd, maar toch werd even later een 'motie van vertrouwen' t.o.v. het bestuur aangenomen.

In zijn boekje geeft hij een overzicht van de geschiedenis van het christelijk schoolonderwijs in Vlaardingen: "45 Jaar geleden -dus in 1850- werd begonnen met het Kinderzendingsgenootschap. Daaruit is in 1867 de christelijke school ontstaan. God heeft uit kleine dingen wat groots tot stand gebracht. Al gauw werd begonnen met het inzamelen van geld en we smeekten de Heere om een eigen school. Dit werd ook bekend bij de afgescheiden broeders en Ds. Wagenmaker sprak toen met de leden van het comité. Hij wilde met hen een bestuur gaan vormen om zo met 'gescheidenen en niet-gescheidenen' een schoolvereniging op te richten.

Maar wij, als comité vonden, dat dit niet de juiste weg was. Wij wilden het breder opzetten en een vergadering beleggen met àlle ouders die een christelijke school willen oprichten. Maar helaas wilden de afgescheiden broeders hieraan niet meewerken. Geen interkerkelijke school, want de school gaat uit van de kerk. School en kerk horen bijeen, zo zeggen zij.

Toch gingen wij door met de oprichting. De schoolvereniging werd gevormd, een bestuur gekozen, rechtspersoonlijkheid aangevraagd en een stuk grond gekocht. Maar nu, na 29 jaar is het ons wel duidelijk geworden dat dit onderwijs niet langer is gebouwd op de christelijke beginselen. De geest van de tijd heeft ook dit onderwijs in zijn greep. De waarborg dat de kinderen op school worden onderwezen in de leer van het Verbond, ontbreekt geheel."

Oprichting gereformeerde schoolvereniging

Maar nu waren de afgescheiden broeders wèl bereid tot samenwerking. Op 17 februari 1896 werd in de Landstraatkerk een vergadering gehouden onder voorzitterschap van Ds. W. Sieders. Hier werd besloten tot oprichting van de 'Vereeniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs' en 84 personen -waaronder 6 vrouwen- gaven zich op als lid.

Er werd een bestuur gekozen van zeven personen. Vijf van de zeven bestuursleden moesten lid zijn van één van de Gereformeerde Kerken A en B, die in 1892 tot een landelijke samensmelting waren gekomen, maar plaatselijk nog niet één waren.

De contributie bedroeg *f* 2,50 per jaar, begunstigers 50 cent per jaar. Artikel 10 van het Huishoudelijk Reglement stelde vast dat de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Vlaardingen ten allen tijde het recht heeft met een deputatie van drie personen de scholen te bezoeken. Bij Koninklijk Besluit nr 46 werd op 6 juni 1896 aan de schoolvereniging rechtspersoonlijkheid verleend.

Aan de Emmastraat werden twee stukken grond aangekocht, waarop aan de noordzijde de lagere school en aan de zuidzijde de 'bewaarschool' werden gebouwd door J. Kijne voor resp. *f* 16.000 en *f* 6.500. De lagere school kon in 1898 starten met 270 leerlingen en als hoofd werd benoemd J. Smit.

In de zestiger jaren fuseerde de 'Vereeniging voor Gereformeerd

Schoolonderwijs met de 'Vereeniging voor Bijzonder Christelijk Schoolonderwijs' en ging men verder als 'Christelijke Schoolvereniging'.

In de vijfiger jaren hebben zich twee nieuwe schoolverenigingen gevormd, namelijk voor 'Reformatorisch Schoolonderwijs' met een streekschool aan de Claudius Civilislaan en een vereniging voor 'Gereformeerd Schoolonderwijs' met een streekschool aan de Pompenburgsingel.

't Ooft

Pieter Borsboom

't Ooft, zo noemen de oude Vlaardingers het oude havenhoofd van Vlaardingen nog steeds, zonder H. Deze naam behoort tot de Vlaardingse folklore. Vooral bij de oude Vlaardingers is 't Ooft nog steeds in trek en daarom wil ik er graag eens wat over schrijven.

Op 't Ooft is altijd wel wat te beleven. Dat was vroeger al zo en nu nog, in alle jaargetijden. Er is in de loop der jaren veel veranderd, ook bij de scheepvaart die langs 't Ooft komt. Maar het blijft tot op de dag van vandaag altijd leuk om er naar te kijken. Ook voor niet-Vlaardingers is het een soort toeristische attractie. Zoals de Zwitser zijn bergen heeft, kan de Vlaardinger trots zijn op zijn gezicht op de rivier vanaf 't Ooft.

Misschien kunt u er wat meer van genieten, als ik u eens wat vertel over een wandeling naar 't Ooft, zoals ik die al zo dikwijls heb beleefd. Zou de aantrekkingskracht die het water heeft op de mens een gevolg zijn van zijn eerste levenservaring: het vruchtwater van voor zijn geboorte? Alsof hij voortdurend uitziet naar een frisse bui na een periode van grote droogte.

Van sommige beelden die ik u zal beschrijven, zult u niets meer kunnen zien: de rivier met de oude vissersschepen en grote stoomschepen die langs voeren. Er was toen nog geen industrie 'aan de overkant'. Maar ook tegenwoordig valt er nog genoeg aan schoonheid te genieten van de schepen, groot en klein.

Vlaardingen heeft twee havenhoofden: het Oosterhoofd en het Westerhoofd, maar wie spreekt over 't Ooft heeft het altijd over het Westerhoofd. Vroeger was het Oosterhoofd alleen maar een kade die eindigde aan de rivier. Het Westerhoofd was een onderdeel van een geliefde wandelroute, zoals men zei "Van 't Oft naar 't Ooft". ''t Oft' is natuurlijk het stadspark, het Hof met het Oranjepark. Ook nu nog verdient deze wandeling een aanbeveling. Men moet hierbij dan ook letten op de vele oude panden, die zowel aan de

Oost- als aan de Westhavenkade te zien zijn. En men ziet dat Vlaardingen ook een mooie stad is.

Het Westerhoofd heeft niet altijd op dezelfde plaats gelegen. Tot de zestiende eeuw lag de monding van de haven op de plaats waar nu de Dayer is. De rivier had toen een geheel ander verloop, meer direct langs de dijken, de Maassluisedijk en de Schiedamsedijk. Het gebied waar zich nu het Hof bevindt werd al vroeg een 'zomerland', een uiterwaard. De uitbreiding van daarvan door natuurlijk aanslibbing leverde 'De Buytenweyde' op, het gebied waar nu de Oostwijk is gelegen. Met het graven van de Nieuwe Waterweg kreeg de Oude Haven uiteindelijk de lengte die hij nu heeft: tot bij de beide havenhoofden. Vanaf die tijd werd de verzanding en de vergroting van de uiterwaard sterk belemmerd. De huidige keersluizen ontbraken echter nog, zodat de getijden vrij spel hadden. Bij extra hoog water stonden de kaden onder water. Daar heeft men bij de bouw van sommige huizen aan de kaden rekening gehouden. Nog kan men van verschillende panden de hoger gelegen huisdeuren met de stoep er voor zien. Voor de binnenhaven, het deel vanaf de huidige spoorbrug, kwam een eind aan deze overlast toen de eerste keersluizen werden aangelegd. De kaden van de Buitenhaven bleven bij hoog water, vooral 's winters en kort daarna, soms wel tot een meter onder water staan. De daar gevestigde huizen en bedrijven waren dan voor normaal verkeer onbereikbaar.

De lijndienst van Hoek van Holland naar Tiel legde ook in Vlaardingen aan. Zou deze opname bij een bijzondere gebeurtenis gemaakt zijn, dat de dames zo elegant gekleed gaan? (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

Wie vroeger op 't Ooft naar de schepen stond te kijken zag op werkdagen de kleine en grote schepen voorbij varen. Op de oever aan de overkant lag de dijk tussen Pernis en Vondelingenplaat. 's Zondags reden daarover de boeren in hun 'kappewagen' naar de kerk en weer terug. Dit bleef zo tot zich daar de met name petrochemische industrie vestigde en zich na 1945 sterk uitbreidde. In deze industrie vonden en vinden vele Vlaardingers hun werk. Maar altijd behield 't Ooft z'n aantrekkingskracht voor hen die van schepen houden.

Na het verdwijnen van de zeilvaart en de komst van de stoomvaart werd het op 't Ooft zelf drukker. Het werd de vaste aanlegplaats voor verschillende bootdiensten voor vracht- en passagiersvervoer. Soms was het echt dringen om aan de kade te kunnen komen.

Zo waren er de bootdienst Hoek van Holland - Tiel v.v., de Pernisse boot en de Beierlandse boot. Met de laatste twee kwamen veel boeren aan, die met hondenkarren hun waren naar de markt brachten. Bij het kabaal dat de boeren maakten om hun honden aan te zetten, kwam dan het geblaf van de dieren naar elkaar. En als men dan 's avonds terugkeerde naar de boot, dan was het weer net zo'n herrie.

Andere bekende schepen waren de Zijpe, die een dienst op Zeeland voer en de Sonja, die de verbinding onderhield tussen het Hoofd en de 'Nieuwe Super' aan de overkant. Dit bootje bracht ook de scholieren over die aan de Vondelingenplaat woonden en in Vlaardingen op school gingen. 's Zomers waren er de toeristische raderboten van de rederij F. Smit, die vaak met levende muziek aan boord mensen een dagtocht naar Hoek van Holland lieten maken. De vaartijden waren altijd afhankelijk van de getijden. Ook waren er de boten naar Oostvoorne, die hun bestemming hadden aan een grote pier tussen Den Briel en Oostvoorne. En als laatste moet de bootdienst op Den Briel zelf genoemd worden, met een aanlegplaats in de haven aldaar. Deze had zelfs de dienstregeling afgestemd op de dienstregeling van de Spoorwegen.

In de zestiger jaren was 't Ooft een aantal malen het eindpunt van een boottocht vanuit Rotterdam voor Franse schoolkinderen uit 'arme' gezinnen. Zo'n 1000 tot 1400 per keer. Na aankomst liepen

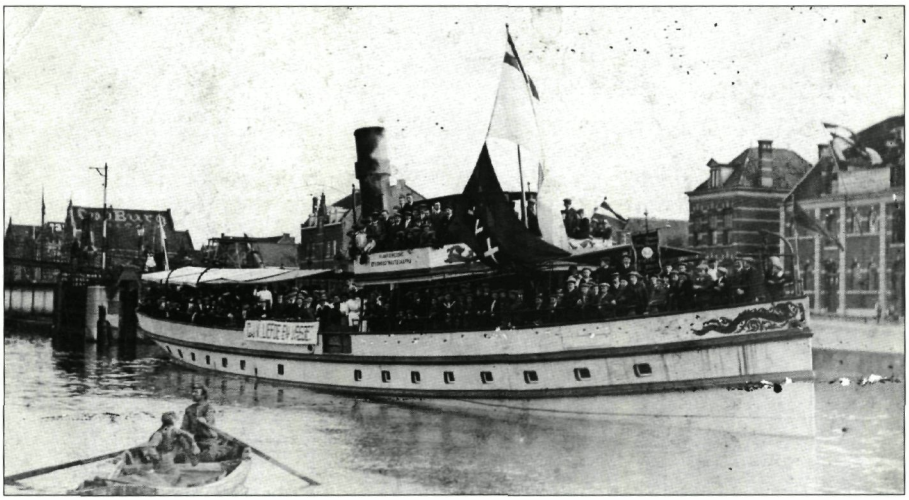

Eén van de jaarlijkse Pinksteruitstapjes van Liefde & Vrede. De volgeladen boot ligt hier in de Buitenhaven voor de sluizen. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

zij naar het station, waar de voor Nederlandse begrippen veel te lange trein klaar stond. Een groot gedeelte van de trein stond dan buiten het perron en er moest extra spoorwegpersoneel behulpzaam zijn om de kinderen en hun begeleiders, waaronder vaak nonnetjes, 'vanuit de ballast' in de trein te duwen. Die nonnetjes hadden met die hulp wel wat moeite !

Twee jaarlijks terugkerende gebeurtenissen zijn het vermelden waard. De eerste was de jaarlijkse bedevaartsboot naar Den Briel. Vanuit het hele land stroomden dan de (RK) pelgrims toe: per trein tot Vlaardingen en dan te voet naar 't Ooft. De reis heen was altijd ingetogen, de terugreis veel luidruchtiger en velen gingen voor het vertrek vanaf het station nog even de stad in. De tweede jaarlijkse gebeurtenis was op Tweede Pinksterdag het uitstapje van Liefde & Vrede naar Oostvoorne. Een gezellige reis, ook al vanwege het meereizen van de Pijpers. Ouders en verdere familie brachten de kinderen weg en 's avonds stond men hen weer op te wachten, op 't Ooft!

Van hieraf kon men ook de grote zeeschepen zien langskomen, die meestal op weg waren naar Rotterdam of weer terug naar zee voe-

ren. Men noemde dit de Grote Vaart, in tegenstelling tot de meest kleinere kustvaarders en de vissersboten, die in Vlaardingen hun thuishaven hadden. De leukste, want drukste, tijd om deze schepen te zien was op vrijdagmiddag en -avond. Door namelijk op dit tijdstip uit Rotterdam te vertrekken, ook al weer afhankelijk van het tij, bespaarden de maatschappijen het kadegeld dat aan de gemeente Rotterdam betaald moest worden.

De grootste schepen waren die van de Holland Amerikalijn, de Statendam, de Rotterdam en de Nieuwe Amsterdam, en die van de Rotterdamse Lloyd, die op Indië, het tegenwoordige Indonesië, voeren: de Slamat, de Indrapoera en de Baloeran. Bekend waren ook de snelle mailboten van de Batavierlijn, die iedere middag voorbij kwamen met een hoge boeggolf. Maar ook oorlogsschepen, grijs en grauw en grote buitenlandse passagiersschepen als de Stad Parijs en de Queen Mary. Was tevoren bekend gemaakt, dat een van dergelijke schepen langs zou varen, dan waren er altijd wel extra mensen om dit schouwspel vanaf 't Ooft gade te slaan.

Behouden vaart! 't Ooft was van oudsher de plaats waar de vissers werden uitgezwaaid. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

De buizen, de hoekers en de loggers vormden de Grote Visserij. Vanwege de waterstand konden deze schepen soms de haven niet binnen en bleven dan op de rivier op hoger water wachten. Maar dan hadden zich op 't Ooft al de familieleden verzameld om man, zoon, broer of vriend toe te wuiven. Meestal een vrolijke gebeurtenis, maar het kwam ook voor dat een schip met de vlag halfstok terugkeerde van de vangst. Dan waren er één of meer doden te betreuren. Ook het uitvaren van de vissersvloot was altijd een belangrijke gebeurtenis, waarbij een groot deel van de bevolking, bijeen op 't Ooft, was betrokken. De bekende afscheidsgroet was: "Op Hoop van Zegen!" en de a.s. vader werd uitgezwaaid door zijn vrouw met: "Hij zal naar je hieten!" Hoe men toen al wist dat het een jongen zou worden?? Bij

terugkomst werd traditioneel geroepen: "Alles wel? Hoeveel kantjes?" Van de hoeveelheid die was gevangen was de plaatselijke economie sterk afhankelijk. Visserij betekende zeer hard werken en vaak ook armoede, wanneer het seizoen was tegengevallen. Maar daar hadden op de eerste plaats de gezinnen van de vissers mee te maken. De harde werkelijkheid. Werken op zee met grote, onbeheersbare risico's. Geld verdienen, ook voor de maanden buiten het seizoen. Voor de meeste andere mensen was de visserij een onderwerp van romantiek, van spannende verhalen en boeken.

Op weg naar 't Ooft liep je langs de Haven, waar op de wal lange rijen haringtonnen lagen te wachten, waar kuipers bezig waren met het maken en herstellen van de tonnen en de keurmeesters en natte kuipers, de haringpakkers, hun werk deden. De haringtonnen lagen tot aan de Pelmolen en er waren altijd wel jongens die een visje gapten of hardlopend op de volgende rij liggende tonnen sprongen. Wie miste, had een goede kans zijn been te breken.

Op 't Ooft zelf was altijd volk. Je zag er altijd bekenden, die ook richting Sunlightzeep-fabriek en het witte Kruithuis op 't Kruiteiland keken. Daar kon men de stoomloggers, de fietsen, zien aankomen. Het eerst werd gelet op de schoorsteen, waaraan je kon zien van welke rederij het schip was. De geheel zwarte schoorsteen duidde op rederij Hoogendijk, de rood-wit-rode band was van rederij V.M.V. van Gelderen; de gekruiste groen-witte band van rederij IJzermans; groen-wit-groen van de maatschappij van Abshoven en de blauw-wit-blauwe band was van Korver. Nadat men de schoorsteen had herkend, werd gelet op het nummer van de logger. De echte Vlaardingers aan de wal wisten dan voldoende, want ieder kende de namen van de schippers en de bijbehorende nummers uit het hoofd.

't Ooft was het einde van de haven, dus een doodlopende weg. De aanlegsteiger was verbreed met een zware vlonder en de basalten kademuren werden beschermd tegen het stoten van de schepen door een remmingswerk. Hieronder lag nog een extra vloer, die bij laag tij boven water kwam. Ondanks het verbod dit te betreden probeerde de jeugd zo rond het havenhoofd te lopen. Levensgevaarlijk, want het houtwerk was door aangroeiing spiegelglad en

wie er vanaf zou glijden, werd door de sterke stroming rond 't Ooft meegesleurd.

Een attractie op 't Ooft was ook het koffiehuis met biljardzaal, dat al gauw een uitgebouwd terras op 't dak van het havenkantoor kreeg, waar men achter glazen wanden een kop koffie, een pilsje of een borrel kon drinken. Het etablissement werd al gauw 'het Platje' genoemd. Voor de Vlaardingse jeugd was het Platje taboe. Wie er kwam, verloor zijn goede naam, vooral de jonge dames onder begeleiding van hun vriend. De diverse dominees hadden er geen goed woord voor over en daarmee waren jeugdige bezoekers van het Platje een schande voor hun familie.

Op 't Ooft werd later ook een lichtgevende baak geplaatst, die de naam 'Van Speyk' kreeg, naar de kapitein die in Antwerpen zijn bedreigde schip opblies. Onder diens bemanningsleden was ook een Vlaardinger. Aan de baak zat ook een stalen arm, waaraan een vlag geplaatst was. Een rode vlag betekende dat de waterstand in de Haven te laag was voor schepen met grotere diepgang. Een groene vlag gaf aan dat alle schepen de haven in konden varen. Deze baak, maar nog veel meer de door het Platje overdekte ruim-

H. van Toor JZN Distilleerderij BV

is één van de laatst overgebleven ambachtelijke distilleerderijen.
Onze meest bekende specialiteiten zijn Schelvispekel, Kandeel, Kaneellikeur, Advocaat, Boerenjongens en Boerenmeisjes.

In Vlaardingen en Schiedam zijn deze produkten o.a. te koop bij de volgende slijterijen:

'De Wijnoogst', Loper 22, Vlaardingen
'De Bourgondiër', Billitonlaan 96, Vlaardingen
'Groenoord', Laan van Bol'Es, Schiedam

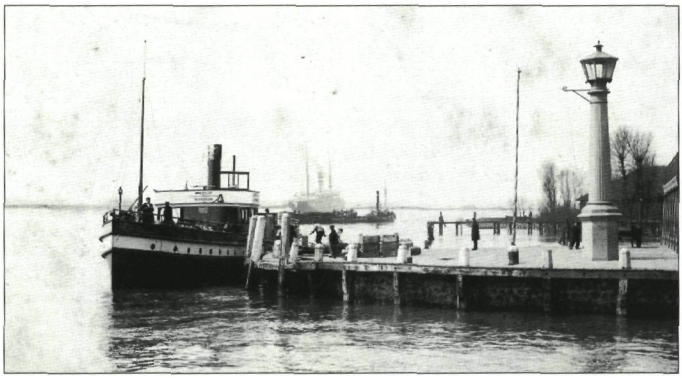

't Ooft met de lichtbaak Van Speyk. Voor de wal ligt een boot van de lijndienst Maassluis - Rotterdam. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

te, zorgden voor wat luwte als het storm- en regenachtig weer was. Je moest dan wel om het hoekje van de westelijke beschutting kijken, wilde je de visserschepen nog kunnen zien aankomen.

Een aparte sensatie was het hoogwater. Bij storm bleef 't Ooft bij tijd en wijle onder water lopen. Dat ging soms zo snel, dat de aanwezigen bij het Platje naar binnen moesten vluchten om boven het zakken van het water af te wachten. Het ongemak voor de mensen van het Platje werd dan vergoed door de sterk gestegen omzet! Het was dan altijd boeiend om te zien, hoe de schepen met veel schuim en overslaande golven de storm trotseerden.

't Ooft was een belangrijke overslagplaats; op deze opname wordt een wagen van Van Gend & Loos geladen met per schip aangevoerde goederen. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

't Ooft werd ook gebruikt als overslagplaats van goederen van en naar schepen. Dit gebeurde door de havendienst van de Fa. Van der Vlis. Eén van de mensen die daarbij hielpen werd Kleine Siempie genoemd. Zijn echte naam, die niet veel mensen kende, was Simon Dijkshoorn. Hij droeg altijd een soort russische muts. Ook de wagens van Van Gend & Loos kwamen hier goederen afhalen en aanbrengen.

Aan de westzijde van 't Ooft was een smal pad dat via het Molenpad naar het Balkengat leidde. Hier stond nog een woning met grote schuur achter een afgesloten brugje. Dit was de z.g. Guanoschuur. De bewoners zag men zelden, alleen de was aan de lijn bewees dat het huis bewoond was. Een lange steiger in de rivier diende voor de aan- en afvoer van de guano.

Toen in de jaren dertig de eerste industrieën zich vestigden op Rozenburg, aan de overzijde van de rivier, was dit gebied het best bereikbaar vanuit Vlaardingen. Zo kwam de voetgangers- en fietspont van Spido een veerdienst onderhouden. Dit gebeurde zelfs ook in de oorlog. Na de oorlog nam het verkeer zo toe, dat de oude Shellsteiger werd gesloopt en er een nieuwe Veerhaven werd aangelegd. Hiermee werd niet alleen het autoverkeer aangetrokken, maar ook werd 't Ooft een ontsloten gebied. Er kwam een toegangsweg, die via de verlengde Galgkade aansloot op de Van Beethovensingel, Burgmeester Pruissingel en Westlandseweg, richting rijksweg. Langs de toegang tot de Veerhaven werd de huidige Maasboulevard aangelegd. Na de Watersnoodramp van 1953 werd de Maasboulevard gereconstrueerd in z'n huidige vorm, inclusief de vestiging van het Delta Hotel.

De grote ponten, ook wel 'strijkijzers' genoemd, die voorheen in Rotterdam dienst deden, kwamen hier de dienst vanuit de Veerhaven onderhouden. Na de opening van de Beneluxtunnel in

De woning naast de Guanoschuur. Het bruggetje leidt over de Molensloot die hier droog staat. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

1967 werden ze overbodig. De veerdienst is toen afgeschaft en de Veerhaven gedempt.

Tot slot mag een zeer gedenkwaardige gebeurtenis in de geschiedenis van 't Ooft niet onvermeld blijven. Zeer veel Vlaardingers waren hiervan getuige.

Op een zaterdag in mei 1945 zou het eerste - Engelse - schip beladen met voedsel voor hongerend Nederland in de zwaarbeschadigde Rotterdamse haven aankomen. Het moest daarvoor natuurlijk het Vlaardingse Ooft passeren. Als was het een logger uit vroegere dagen, iedereen keek richting Sunlight zeepfabriek, of wat daar nog van over was na de bombardementen op de daar gevestigde V1-lanceerinrichtingen. Toen het schip 't Ooft passeerde, zong de aanwezige menigte spontaan het Wilhelmus en het Engelse volkslied. De bemanning moet dit goed gehoord hebben: Vlaardingen werd bedankt door het strijken van de Engelse vlag op het achterdek. Een onvergetelijk moment voor alle aanwezigen.

Zo blijft 't Ooft een plaats die bij Vlaardingen hoort. Vanaf hun schepen zien vele buitenlandse zeelieden hier een deel van een, voor de meeste van hen, onbekende stad. Waar al eeuwen mensen geboren worden, wonen, werken en sterven. Een stad, nauw verbonden met de rivier de Maas, die haar weer verbindt met de zee. De Noordzee, die eeuwen de rijkdom en armoede betekende van diezelfde stad: Vlaardingen.

In de jaren vijftig is 't Ooft in westelijke richting verlengd en ontstond de Maasboulevard. Aan de pontons legden de veerboten naar de raffinaderijen aan 'de overkant' aan. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

De Graaf van Vlaardingen

Kees van den Boogert
(in een bewerking van een stuk van Louis M. Pietersen)

Gaan we u een fabeltje vertellen? Heeft Vlaardingen ooit een graaf gehad? Graven van Holland zijn er geweest, ja. Denk maar aan Floris V en velen voor en na hem. Maar ja, dan ging het om een heel land. Toch is er ooit iemand geweest die zich Graaf van Vlaardingen noemde, zij het niet in eer en waarheid. Nee, het was meer met de gedachte 'Wie kent mijn gat in een vreemde stad', dat hij zich in Parijs liet betitelen als "Comte de Vlaardingen". Letterlijk dus: Graaf van Vlaardingen. Met deze benaming dacht hij enig respect te kunnen afdwingen. We hebben het over het fuifnummer Jan van Ruytenburgh, de oudste zoon van Wilhem van Ruytenburg, Heer van Vlaardingen.

Het wapen van Jan van Ruytenburgh, met de Vlaardingse leeuw en de ster van Vlaardinger-Ambacht. (Afbeelding: Stadsarchief Vlaardingen)

Deze verwende losbol — Jan dus — werd door z'n vader ten einde raad naar Parijs gestuurd met het idee dat hij daar wel zou leren wat het leven inhield en wat men van een man verwachtte. Wilhem, zelf ook geen beginneling in de kunst met de ellebogen naar boven te kleuteren, dacht daarbij wellicht aan de oude heer Christiaan Huygens, een zeer ontwikkeld man en autoriteit op verschillend gebied in het Holland van die dagen. Deze man had zijn beide zoons, Christiaan en Constantijn, ook naar Parijs gestuurd. Maar dat waren dan ook, net als hun vader, zeer erudiete en nette mensen geworden, zeer intelligent en ontwikkeld. In die jaren - 1660/1661 - maken de broers Huygens kennis met Jan van Ruytenburgh. Zij hebben hem al gauw in de gaten, want luister wat Christiaan in een brief aan zijn broer schrijft: "Ik zie Jan van Ruytenburgh alleen maar af en toe op ambassadeursrecepties, waar hij komt dansen en gratis te eten kan krijgen. Verder brengt hij zijn tijd door met paardrijden, naar de Comédie gaan en rokkenjagen. Maar daar mag je niets van zeggen." In feite was Jan dus

een nietsnut, maar hij had het hoog in de bol en dat had hij van niemand vreemd, want zijn vader, Wilhem dus, vond het ooit nodig zich bijna de Meyer van Den Bosch te wanen. Hij liet in 1632 bij een proces in Den Bosch, dat hij zelf had aangespannen, door een omgekochte, dus valse getuige verklaren dat zijn grootvader zeer wel bekend was geweest in hoge kringen van de Meyerei van Den Bosch. Deze grootvader van Wilhem was echter slechts een simpel kruideniertje die zijn winkeltje en negotie had op de Middeldam in Amsterdam. Dit bedrijfje liet hij na aan zijn zoon Pieter die de vader zou worden van Wilhem (we hopen dat u het nog kunt volgen). Maar dat kleine kruideniertje - Pieter - werd een grootgrutter in het begin van de 17e eeuw. Een soort Albert Heijn avant la lettre. In die tijd barstte Amsterdam haast van de welvaart. Hoe dat kwam? Juist! De VOC (Verenigde Oostindische Compagnie) bracht sinds 1602 scheepsladingen specerijen aan in Amsterdam. Denk maar aan kruidnagelen, foelie, peper enz. enz. Dáár viel wat mee te verdienen. Echt te gek! En ja, dan ziet Pieter kans in 1611 om de Heerlijkheid Vlaardingen te kopen. Dat gaf status en financiële zekerheid in een ongewisse politieke situatie tijdens het 12-jarig bestand (weet u nog: 1609-1621). Hoogst waarschijnlijk had hij weinig inzicht in wat zo'n ambt met zich mee zou brengen, maar och, je hebt geld en invloed, dus geen probleem! En invloed hebben, dat lag hem wel. Als lid van de Amsterdamse Vroedschap had hij daar wel wat van opgestoken.

Wilhem van Ruytenburgh (1600-1652), Ambachtsheer van Vlaardingen, in 1642 vereeuwigd door Rembrandt van Rijn op 'De Nachtwacht'. (Afbeelding: Stadsarchief Vlaardingen)

Wilhem kwam dus als erfgenaam van vader Pieter in een gespreid bedje toen hij zich, na pa's dood, in 1627 Heer van Vlaardingen mocht noemen. Deze 'Heerschappij' heeft hij een halve eeuw lang uitgeoefend. Tot 1677 heeft hij zijn stempel op Vlaardingen kunnen drukken.

Laten we zijn zoon Jan (die in Parijs dus) nu even voor wat hij is, want Wilhem had meer kinderen. In totaal drie zoons en twee

dochters groeiden op aan het Vlaardingse 'Hof'. Bij het woord 'Hof' denk je aan een hofhouding, kortom, aan vorstelijke residenties. Die naam, een vondst van Wilhem zelf, leek hem n.l. zeer toepasselijk voor zijn woonlocatie. Tussen haakjes, na meer dan drie en een halve eeuw praten wij hem nog steeds na, want wie in Vlaardingen weet nu niet waar het Hof is? Die twee dochters vlogen al rap het ouderlijk huis (pardon: Hof) uit. Zij trouwden met minnaars uit de buurt van Rotterdam (sorry voor Amsterdam) die ondanks de slechte dijkbestrating de weg naar het Vlaardingse Hof wisten te vinden.

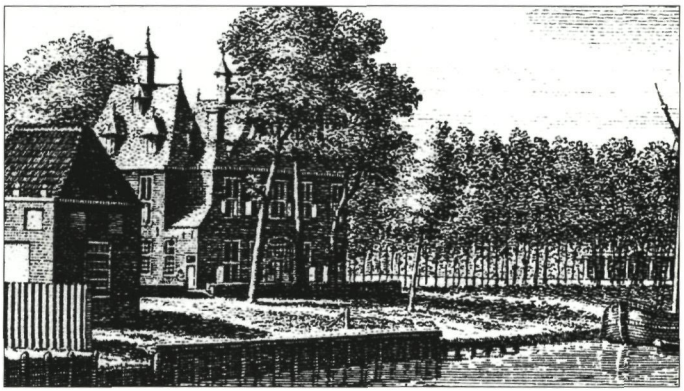

De Ambachtsheerlijkheid in het Hof, met het koetshuis. Detail van een gravure van J.C. Philips uit 1748. (Afbeelding: Stadsarchief Vlaardingen)

Met de tweede zoon, Albert, had Wilhem van Ruytenburgh meer te stellen. Misschien was hij wat minder geslaagd als playboy dan Jan, maar hoe dan ook, pas op 41-jarige leeftijd vond Albert het tijd in het huwelijk te treden. Hij was toen nog 'slechts' kapitein van een vendel voetknechten (een compagnie infanterie, zouden we nu zeggen), terwijl vader Wilhem liever een generaal als zoon had gehad. Die Albert dus trouwde met een Gravin van Nassau (dus toch een beetje in de goede richting?) en hun dochter Elisabeth van Ruytenburgh werd later zelfs Staatsdame van de Koningin van Engeland en huwde de Graaf Cholmomdeley, de commandant van de Horse Grenadeer Guards. Toch leuk voor opa Wilhem!

De titel graaf of gravin komt dus wel een paar keer voor als men in de Ruytenburgh-familie ver om zich heen kijkt. Vandaar wellicht de brutaliteit van Jan om zich 'Comte de Vlaardingen' te noemen in Parijs.

En nu het verrassende doch open einde van dit verhaal. Onze oudstadgenoot en tegenwoordige Amsterdammer Louis Marie Pietersen ontmoette tijdens zijn studietijd in Parijs in 1946 een oud Frans dametje dat zich 'de Vlaardingen' liet noemen. Dat interesseerde hem als Vlaardinger uiteraard bijzonder. "Ik ben", zo meldde ons de heer Pietersen, "bij haar op bezoek geweest. Ze wist me alleen te vertellen dat ze van afkomst 'Flamand' was, Vlaams dus, en dat haar familie als één van de weinigen in Parijs het Sint Nicolaasfeest vierde, zoals bekend een Hollands/ Vlaamse aangelegenheid. Wel liet ze me iets zien dat al tijden in haar familie moest zijn. Het was een zilveren scheepje van ongeveer 30 cm lengte, vermoedelijk een vissersschip voorstellende, gezien de tonnetjes en de reeplijn aan dek. Op het zilveren voetplaatje stond een inscriptie in de Nederlandse taal, maar door het vele poetsen was die niet meer te reconstrueren. Was de dame misschien een verre nakomeling van Jan - de 'Comte de Vlaardingen'?? En was het scheepje misschien een op drift geraakt geschenk van de Vroedschap van Vlaardingen aan de - sinds 1611 - Heer van Vlaardingen, Pieter van Ruytenburgh??"

Tot zover de heer Pietersen. Verdere bijzonderheden ontbreken tot nu toe. Kleine kans dat er in het Stadsarchief nog wat te vinden is. Zo ja, dan zullen wij, als het ons onder ogen komt, hiervan berichten.

Bron: Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht. Een heerlijkheid. Vlaardingen, M.A. Struijs, 1991.

P.A. van der KOOIJ

Vlaardingen: Showroom, Kethelweg 24, telefoon (010) 434 07 22

Weilandkunst

Maarten Bot

Teun de Bruijn en ik gingen nogal eens naar het Departement voor Wederopbouw en Bouwnijverheid om de belangen van Vlaardingen te bepleiten. We waren er zogezegd kind aan huis. Proberen om een bouwplan goedgekeurd te krijgen of een extra bouwcontingent te pakken te krijgen en vele andere zaken.

De meeste contacten hadden we wel met ir. Broersma. Hij was waarnemend Directeur-Generaal Bouwnijverheid. En dat had tot gevolg dat Broersma ook wel eens kwam kijken naar de bouwactiviteiten in Vlaardingen. Het was tijdens één van die bezoeken dat we op onze rondgang door Vlaardingen ook terecht kwamen aan de Van Hogendorplaan. Broersma had namelijk bijzondere belangstelling voor de systeembouw.

Het eerste winkelblok bij de Kethelweg - systeem Muwi - was in aanbouw. Het skelet van de winkels was gemonteerd en het plafond van de winkels (dus de vloer van de eerste woonlaag) was

Bouwaktiviteiten langs de Kethelweg. Op het huidige kruispunt Goudenregenstraat / Dotterbloemstraat ligt nog de kas van Wissink. Op de achtergrond rechts worden heipalen 'verticaal in het weiland opgeslagen'. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

geplaatst. Al pratende kwamen we op deze vloer terecht en hadden een aardig uitzicht op de woningen aan de Kethelweg en aan de Rozenlaan.

Achter het winkelblok in aanbouw was het nog weiland tot aan de grens met Schiedam. De woningen tussen de Kethelweg en de Meidoornstraat moesten nog worden gebouwd. Het bouwplan daarvoor was wel ingediend bij het Departement, maar de rijksgoedkeuring was nog niet afgekomen. Wel was - op goed geluk - de heier opdracht gegeven om alvast maar te beginnen met heien.

De heer Broersma laat zijn blik gaan over Kethelweg en Rozenlaan en al pratende draait hij richting Vlaardingen-Oost. Als zijn blik richting Schiedam valt, verstomt hij en ziet verbaasd een heistelling puffend en blazend in het weiland bezig. En natuurlijk speelt door zijn hoofd dat daarvoor nog geen rijksgoedkeuring is!

Als hij enigszins van zijn verbazing is bekomen, roept hij uit "Wat is dat?" en hij wijst met een breed armgebaar naar de nog immer stampende heistelling Teun de Bruijn verblikt of verbloost niet en zegt met stoïcijnse kalmte: "Oh, dat? We konden wat betonpalen kopen, maar we hadden geen goeie plaats om ze op te slaan. Dus plaatsen ze nu maar rechtop in het weiland."

Zonder woord of weerwoord of maar een gering fronsen van de wenkbrauwen vervolgden wij onze tocht. Incident gesloten. De rijksgoedkeuring kwam zeer korte tijd later af....

Voor kopieën (ook in KLEUR) moet je naast de molen zijn!

maandag t/m vrijdag
van 09.00 - 17.30 uur

DRUKKERIJ A. OUWENDIJK & ZN. offsetdruk - sneldruk - copyshop - fotoservice

Kortedijk 16-a 3134 HB Vlaardingen
Telefoon (010) 435 3322*
Telefax (010) 435 3205
(avond/weekend (010) 434 2474
of b.g.g. (06-55) 532 655)
E-mail ouwendijk@dsv.nl
Internet www.dsv.nl/~ouwendyk

Boekbespreking

150 jaar Dragen en begraven in Vlaardingen. De geschiedenis van de Eerste Vlaardingse Dragersvereniging 1847 - 1997,
door Wouter C. den Breems. *Verkrijgbaar bij de Vlaardingse boekhandel voor f 17,50.*

Het lijkt geen onderwerp om eens goed voor te gaan zitten, gezellig met een glas wijn voor de open haard. De dood en begraven behoren over het algemeen tot de onderwerpen waar men liever niet aan denkt. Toch bestaat er rond de dood een grote bedrijfstak die, dat is zeker, niet met uitsterven bedreigd wordt. Tegenwoordig worden alle regelingen rondom de begrafenis door professionele en ter zake kundige mensen verzorgd. Vroeger was dat niet het geval en werd er veel overgelaten aan familie, vrienden en buren.

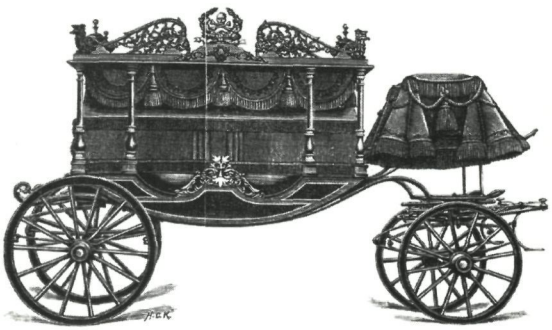

Medio vorige eeuw heerste er in Vlaardingen een cholera-epidemie en vanwege het zeer besmettelijke karakter van deze ziekte kwam het nogal eens voor dat er moeilijk vrijwilligers te vinden waren om de overledenen ten grave te dragen. Enkele stadgenoten oordeelden dat dit een onhoudbare situatie was en besloten tot de oprichting van een dragersvereniging, die deze werkzaamheden op verzoek - en tegen betaling - kon verrichten. Je zou verwachten dat, gezien het delicate karakter van de werkzaamheden en de emotionele situaties waarmee men te maken had, dit nogal fijnzinnige mensen waren. Uit de notulen van de soms tumultueuze ledenvergaderingen blijkt dat dit zeker niet altijd het geval was. Het geeft de geschiedenis van deze vereniging echter wel de nodige kleur. Eén van de hoogtepunten op dit gebied was de in de plaatselijke media uitgevochten strijd tussen twee concurrerende dragersverenigingen. Toch, als je op de rijkelijk in het boek opgenomen foto's kijkt naar de ernstig kijkende mannen, lijkt de professionaliteit het gelukkig over het algemeen wel te winnen van geschillen. En dat is maar goed ook.

Het fraai uitgevoerde boekje is een co-productie van Begrafenisverzorging Den Hollander bv en de Historische Vereniging Vlaardingen.

(E. van Rongen)

Ledenactiviteiten

Onderstaand de komende activiteiten voor het nieuwe seizoen.

Zaterdag 12 september: Open Monumentendag
De hele dag een fraai programma met als thema 'restauratie'. Houdt die dag vrij, en let op het uitgebreide programma-boekje dat u met dit Tijd-Schrift ontvangt.

Dinsdag 22 september: Gevelstenen
Samen met Jeroen ter Brugge, die terzake zeer kundig is, nemen we de Vlaardingse gevelstenen onder de loupe. Aanvang 20.00 uur in het Dienstencentrum Soenda aan de Soendalaan.

Zaterdag 26 september: de Najaarsexcursie
We houden de najaarsexcursie dit keer wel héél dichtbij, want onder leiding van de stadsgidsen van het ServiceTeam VVV Vlaardingen gaan we daadwerkelijk de gevelstenen van 22 september (maar ook nog veel meer Vlaardings schoons) bekijken. Het is nodig u hiervoor op te geven en dat kunt u doen door overmaking van *f* 5,00 p.p. (incl. kopje koffie o.i.d.) op de girorekening van onze HVV (zie colofon). Opgave kan giraal TOT 15 september en ook nog tijdens de lezing (à contant) op 22 september.

Deze activiteit duurt van 14.00 uur tot ongeveer 17.00 uur en we verzamelen voor het oude Stadhuis op de Markt.

Dinsdag 27 oktober: Historisch voedsel
Lezing met dia's door Cora Laan over 'Eten en drinken in Vlaardingen in vroeger tijd'. Aan de hand van vondsten uit de beerput van Herberg De Visscher en van dia's zal zij uit de doeken doen hoe onze (verre) voorouders zich voedden en laafden.

Gezien het beperkte aantal (bijzondere!) stoelen in Het Waaigat op de Markt, rond de bewuste — replica van de — beerput, is vooraf opgeven noodzakelijk (vanaf 1 september, uitsluitend ma/vr tussen 10 en 17 uur: 435 3322). Aanvang 20.00 uur.

Dinsdag 24 november: Vlaardingen-en-detail
Wetenswaardigheden van de kleine details op oude Vlaardingse ansichten worden door Jan Anderson voor het voetlicht gebracht. Na de pauze is er een samenspraak tussen de spreker en de aanwezigen over oude Vlaardingse uitdrukkingen: kent u ze nog — wat betekende het ook weer precies...?

We zijn deze avond te gast in de grote zaal van Wooncentrum Hoylede aan de Churchillsingel 713. Aanvang 20.00 uur.

In het komende voorjaar plannen we onze bijeenkomsten op de dinsdagen 26 januari, 23 februari, 30 maart (met de algemene ledenvergadering), 27 april en 25 mei (deze avond gaat over de voorjaarsexcursie, die we op zaterdag 26 juni hopen te houden met als bestemming Bergen op Zoom.

Overige 'historische' activiteiten

Vlaardingen 725 jaar stad

Wilt u nog iets proeven van de historie in eigen stad? Ga dan voor 1 november eens kijken in het Stadsarchief aan het Plein Emaus naar de tentoonstelling 'Vlaardingen 725 jaar stad'. Geopend van dinsdag t/m vrijdag van 9.00 - 17.00 uur.

Stadswandelen

Of ga eens Stadswandelen op zomerse vrijdagavonden o.l.v. leden van het ServiceTeam VVV Vlaardingen. Op 11 september en 2 oktober vertrekt de groep om 19.15 uur vanaf het Oude Stadhuis, maakt u opnieuw kennis met het historische centrum en kunt u tot slot ook nog de toren beklimmen. De kosten bedragen slechts *f* 2,50 p.p. en vooraf opgeven is niet nodig: gewoon op tijd aanwezig zijn!

Tot zover de HVV Uitgaans-Agenda. Maak er gebruik van!

ECHTE VLAARDINGERS KOPEN HUN TAPIJT BIJ:

Hofman stoffering

Kuiperstraat 39b
3131 CH Vlaardingen
Tel/fax: 010-4351073

EEN UITERST BETROUWBAAR EN VAKKUNDIG ADRES

TAPIJT - GORDIJNEN - VINYL - ZONWERING - BEHANG

Kees van den Boogert is sinds circa 4 jaar lid van de redactie van Tijd-Schrift. Voor hij in december '93 'in ruste' ging werkte hij ruim veertig jaar bij de Magnesiet- en Amarilfabriek op verschillende posten, maar voornamelijk als verkoop-correspondent buitenland en expediteur. Sinds zijn vroegste jeugd is hij filatelist, hoewel tuinieren meer aandacht heeft sinds hij in Holy Noord woont. Daarnaast verdiept hij zich — letterlijk — in de archeologie.

Pieter Borsboom (1 mei 1919) kwam na de lagere school in het timmervak terecht bij de Gebr. Van Vliet aan de Kortedijk en ontwikkelde zich daar tot voorman-timmerman en later tot gediplomeerd bouwkundig uitvoerder. Toen hij met pensioen ging was hij bijna 50 jaar in het vak werkzaam geweest. Na zijn pensionering is hij zich gaan wijden aan de geschiedenis van Vlaardingen en die van zijn voorouders. Hij is een directe afstammeling van het bekende geslacht Kikkert. Over één van zijn voorouders, Pieter Kikkert, publiceerde hij eerder in Tijd-Schrift, maar ook en vooral schreef hij artikelen over zijn herinneringen aan Vlaardingen in vroeger tijden.

Louis M. Pietersen werd in 1923 in Vlaardingen geboren in het hoge huis op de hoek van de Markt en de Hoogstraat, waar zijn vader een elektrisch bedrijf bezat. Later woonde hij op 't Ooft. Na zijn studie scheepsbouw in Dordrecht en Parijs werd hij directeur-eigenaar van een scheepswerf in Amsterdam. Hij is oprichter van onder meer de historische scheepswerf 't Kromhout te Amsterdam en van de Historische Vereniging Amsterdam-Noord en mede-auteur van enkele historische scheepsbouwboeken.

Willem J. van der Vlis werd in 1919 geboren in Vlaardingen. Als zoon van Maarten van der Vlis zette hij de zaak in ijzerwaren en gereedschappen voort. In 1980 verkocht hij de zaak en kreeg meer tijd voor hobby's, zoals geschiedenis, met name kerkgeschiedenis van Vlaardingen. Van zijn hand verscheen in 1992 'Dertien eeuwen kerkgeschiedenis van Vlaardingen'. Opleiding: lagere school, MULO, middelbare handelsschool en diverse vakdiploma's.

AART PONTIER B.V.

boek- en kantoorboekhandel

- *Een winkel vol leesplezier voor jong en oud*
- *Ruime sortering boeken*
- *Specialisatie in tijdschriften*
- *Grote collectie handenarbeidartikelen*
- *Kunstschilders benodigdheden*
- *Schoolartikelen*
- *Luxe vulpennen van PARKER*
- *Telefax-service*
- *CD-Rom en andere Multi-media-artikelen*
- *Digitale kleurcopiën*
- *Inbindservice*
- *En nog veel meer...*

De Loper 11-13
3136 CM Vlaardingen
Postbus 6110
3130 DC Vlaardingen
Tel. 010 - 474 32 15
Fax 010 - 474 10 77

SIGILLVM · OPIDI · DE · VLMARDINGHE